

Ingen skal skide i Dittes danske have

Den dansk-islandske forbindelse har 700 år på bagen, og der undervises fortsat i dansk i Island. I serien *Danska Konan* af den islandske instruktør Benedikt Erlingsson spiller Trine Dyrholm den danske kvinde og elitesoldat Ditte Jensen, der flytter ind i en opgang i Reykjavík med to missioner: en personlig at gro en have og en militær, som også her skal holdes hemmelig. Erlingssons mørk-morsomme serie om det dansk-islandske forhold er fuld af kulturelle stereotyper, vores fælles fortid og med en besk besked til både det danske og islandske folk. Spørgsmålet i serien og i skolesystemet er fortsat: Kan en dansk have gro på islandsk grund?

Af Lykke Wange, marts 2026

På mission i Island er jeg også dette skoleår. JEG er danska konan; indsat af den danske stat for at styrke det danske sprog i Island. Med andre ord er jeg udsendt som rejselektor på Islands Universitet. Hvert år sender den islandske og danske stat to rejselærere og en rejselektor til Island for at styrke danskundervisningen, der fortsat er obligatorisk i grundskolen. For nu løber ordningen til 2029. Det dansk-islandske samarbejde har eksisteret siden 90'erne. Alligevel bløder danskfaget.

Dansk i Island

Dansk er stigmatiseret lig tyskfaget i Danmark: Mange unge ser det som kedeligt og nytteløst. Danskere undrer sig også: Hvorfor lære et klejnt sprog som dansk? Er det blot de sidste spasmer, før den dansk-islandske forbindelse er- beklager - en saga blot? Dansk er tænkt som et transitsprog; en billet til norden. Med dansk får eleverne svensk og norsk med i købet og dermed adgang til det skandinaviske sprogområde inkl. Finland, hvor man lærer svensk. Det giver uddannelses- og jobmuligheder og styrker det nordiske fællesskab. 11.000 islændinge bor i Danmark. Intentionen er, at islandske elever skal opnå samme niveau i dansk og engelsk. Virkeligheden er en anden.

Derfor var det også et kærkoment indspark, da statskanalen RÚV satte *Danska Konan* på sendefladen. Serien viser, at modstanden mod danskfaget har flere lag end den generelle fremmedsprogskrise. I de seneste år har danskerne erkendt vores fortid i Dansk Vestindien og Grønland. Med *Danska Konan* inviteres vi til at forholde os til Island. Den islandske forfatter Einar Már Gudmunson, der har boet i Danmark over

flere omgange, udvider i sin seneste roman *Alt fra hatte til sko* (2025) en kendt analogi over det dansk-islandske forhold: Vi er ikke alene et fraskilt par. Den ene part lider af hukommelsestab. Den anden husker alt! I efteråret var jeg til et stand-up show om at være udlænding i Island. Parafraseret fra hukommelsen sagde den danske komiker Mette Kousholt: "Sometimes people ask me, what do Danes think about Iceland? We don't!" Danska konan virker i den kontekst som ikke blot et vink, men et gok med en vognstang, da den fransk-islandske produktionen tegner et nådeløst portræt af den dansk-islandske relation, hvor hverken islændingene eller danskerne tager sig godt ud.

Røde orme og tossegode trolde

Danmark personificeres som den excentriske nabo, der mener at have ret i alt og ret til alt. De fremstår troskyldige, mens vi fremstår herskesyge. Island har intet militær og ingen rovdyr. De er som dronten på Madagaskar, der ikke kendte til naturlige fjender. Men som bekendt lever vi i "rovdyrenes tid".

Den danske kvinde er ikke ung blond pige; hun er en toptrænet sociopat-soldat, der på sin drønende røde scooter bryder øens stilhed og grå-grønne landskaber. Ditte Jensen møder sine naboer med en patroniserende devise: "Du er et veluddannet menneske. Taler du da ikke dansk?". Danskere i Island krummer tæer. Dittes idealer er moraliserende, men næppe kontroversielle: red klimaet, drop skærmene, dyrk fællesskabet, stop

vold. Hun etablerer en nyttehave på opgangens fællesareal. Fire bede med et korsformet stisystem: korstoget er sat ind. Dittes militære dæknavn er "røde orm". Orm betyder slange eller drage på oldnordisk. I det hyppigt brugte undervisningsmateriale Smil beskrives de danske slanger under kapitlet "Den farlige verden". Grinagtigt for en dansker, men kuriøst for en islænding. Have + slange = syndefald. Mener instruktøren, at det er på tide, Island åbner øjnene?

Den islandske statsministers dæknavn er det nedladende "Pigen". Til et officielt arrangement hjælper *Ormen Pigen* med at ordne håret. "Nu ligner jeg ikke længere en trolde" siger statsministeren lettet og giver tossegod sin håndtaske til den danske elitesoldat, der vil overvåge hende. Ikke i stand til at skelne godt fra ondt. Pre-syndefald. Hvert afsnit indledes ved, at Trine Dyrholm synger en dansk sang på et islandsk fjeld. Symbolsk rammesætter sangene afsnittets indhold. Først går hun bare og "Ser på vinduer" med Anne Linnet, så bebuder hun en ny begyndelse med Nannas "Buster": "Stille, stille, stille, nu står solen op/ Nattens trolde er forsvundet". Islands oplysningstid indledes med den danske ankomst. Island som et eventyrland af fantasy-landskaber med overnaturlige væsner er en genkendelig stereotyp såvel som en branding-strategi. Kritikken i serien peger dermed også på islændingene selv. Hvor står Island udenrigspolitisk i disse år? Mens jeg skriver, forhandler Island om et længe overvejet EU-mellemskab. "Hvis vi respekterer hinandens suverænitet, bliver vi mere suveræne" siger

statsministeren i serien. Det er svært at glemme, at Trump forvekslede Island med Grønland flere gange i samme tale d. 21. januar i år. Rovdyrene står på lur.

Da et indvandrerpar i opgangen vil flytte til USA, reagerer Ditte stejlt: ”Never talk to me again!” Det er jo ikke engang ægte demokrati! Den forsmåede reaktionen imiterer danskernes skuffelse, da Island frigjorde sig fra personalunionen under besættelsen i 1944, og den nuværende konflikt i Grønland.

En dansk kvindes byrde

Ditte er heller ej en stor demokrat. Med paternalistisk frelsermentalitet opfører hun sig i værste koloniale forstand som overmennesket i mødet med de uciviliserede fremmede. Hun er ikke frelser, men bærer danskens samlede imperialistiske synder. Ditte tilbyder omsorgsfuldt at sætte spiraler op – det har hun gjort 1000 gange i Grønland, siger hun betryggende. Den sved. På Dittes væg hænger danske adelsmærker: Gud, konge og militant imperialisme. Et portræt af en uniformeret Ditte smilende i Afghanistanens hede. Det minder om Simone Aaberg Kærns statsministerportræt af Anders Fogh Rasmussen (2010) iscenesat foran bøgetræer og krigsfly i Afghanistanens ørkenlandskab. Bag de stolte portrætter dukker vrangforestillinger af døde børn op under mulden i den pæne danske nyttehave og i Dittes stuer. Den danske aggression er med i Island, og hvor end vi går.

Miljøet i *Danska Konan* absurd, ligesom det umulige projekt at gro en dansk nyttehave midt i Reykjavík. Islændingene kommer mere eller mindre uforvarende konstant til at ødelægge haven. Og alle, der ødelægger den, må straffes. Katten, der skider i den, ”forsvinder”. Ditte tørrer børnenes tårer det ene øjeblik og smider mystiske poser ud i affaldsskakten det næste. Den vilde overbos festende gæster tramper haven flad i den lyse sommernat, og derfor må han også ”genopdrages”. Statsministeren kalder Island teenageren, og Danmark forælderen. Der er ingen ro for den travle forælder.

Den danske sang er systemisk vold

Ormen udnævner andre til slanger, alt imens den humanistiske ham krænges af, og hun viser sit sande skællede indre. Klarest da hun stoisk myrder en nabos problematiske partner. Partneren var voldelig og farlig. Ditte er mere voldelig og mere farlig. I samme afsnit

giver Dyrholm en dansk oversættelse af den islandske sanger Björks ”Human behaviour” fra 1993. Sangen reflekterer over den utilregnelige, menneskelige natur. Mord og sang fremstår som en reference til Primo Levis koncentrationslejrvidnesbyrd *Er dette et menneske* fra 1947. Smed de lige nazi-kortet? Interessant er det altid at overveje, hvordan man forsvarer systemisk vold.

Det er overraskende, at Björk har tilladt oversættelsen i lyset af sit Facebook-opslag om Grønlands selvstændighed d. 5. januar i år: ”icelanders are extremely relieved that they managed to break from the danish in 1944 , we didn ´t loose our language (my children would be speaking danish now) and i burst with sympathy for greenlanders , repeatedly [...]the chance that my fellow greenlanders might go from one cruel coloniser to another is too brutal to even imagine .” Björks skriv er problematiseret af mange, men viser en diskurs om danskere i Island, der normalt ikke er synlig, men som Erlingsson belyser i serien. I en artikel udgivet på dr.dk d. 1. marts forklarer professor ved Islands Universitet Maximillian Conrad, at Islands skepsis over for EU skyldes mindet om det danske overtag: ”modstandere af medlemskab er ivrige efter at fremstille EU som en organisation, der vil fratage Island dets selvstændighed og udnytte landet.” Frygten for at miste uafhængighed lever hos flere end Björk.

Surssøns spøgelse

Samtidig ærer serien vores fælles kulturhistorie ved at parodiere en islandsk saga. ”Vi skal være en stor familie” siger Ditte urovækkende til beboermødet, mens hun ikklædt rødt-hvidt forklæde udnævner sig til herse og gør de frie mænd til trælle. Beboermødet imiterer sagatidens *ting*. I praksis eksisterede ikke en udøvende magt, så selvtægt var hyppigt. Ditte praktiserer glædeligt blodhævn. Da hun til slut beder sig fri fra tjeneste, oplyser den danske stat, at hun med valget frasiger sig dansk beskyttelse. Med andre ord: Hun dømmes fredløs og kan angribes uden konsekvenser. Og angrebet bliver hun, da hun netop er ude af badet i en klar H. C. Andersen-reference. Barnet har opdaget, at kongen ”slet ikke har noget tøj på”, som Linnet og Dyrholm synger. I en uforglemmelig scene springer den dryppende, nøgne Trine Dyrholm ned fra sit skjulested i loftet. Slangen demaskerer

sig som lindorm, da hun gnidningsløst likviderer en håndfuld kampklædte elitesoldater. Det må være en reference til *Gisle Surssøns Saga* (ca. 1200), hvor den fredløse Gisles sidste gerning i denne verden er styrte ned fra en klippe og efter datidens moralkodeks ærefuldt dræbe 8 mænd.

Dannebrog i fald

Da Ditte bæres ud efter bersærkergangen, er hun svøbt i hvidt klæde med blodige formationer: Dannebrog forvredet eller i sin sande form? ”Om Dannebrog jeg ved/ det faldt fra himlen ned”. Den faldne engel. En kendt antagelse er, at det første Dannebrog sandsynligvis blot var en blodig klud, der faldt ned under Valdemar II’s korstog i Estland i 1219. Dansk nationalidentitet er gjort af blod og kontrol. De islandske piger fra opgangen griber et hvidt stykke gardin, der flagrer ned fra Dittes knuste vindue. Overgivelse og bristede illusioner.

Nu danser de islandske piger sammen med afghanske til islandsk musik i det islandske landskab, hvor den danske kvinde plejede at gøre det. Forælderen er væk, og børnene danser omgivet af rigeligt ”fjallaløft”: plads til at ånde og være. To blonde og to mørklødede med tørklæde side om side. Det er svært ikke at tænke ”kvinde – liv – frihed” og på den aktuelle situation i Iran, hvor vestlige styrker igen indfinder sig i ”i den gode sags tjeneste.” Hvem er frelseren, og hvem er bødlen, er fortsat et spørgsmål. Samtidig peger slutningen på en ny situation i Island, hvor etniske minoriteter udgør 20% af den samlede befolkning. Island må genforhandle sin nationale identitet.

En fælles have

Som dansker er det tankevækkende at opleve, hvordan fortællinger om Danmark lever i Island. I den islandske grundskole og i gadebilledet fremstår Danmark romantiseret. H.C. Andersen, kongefamilien og Tivoli-plakater. Kim Larsen er folkeeje. Et barokt indslag er den populære dansktoplignende sang ”Danska lagið” fra 1989, hvor omkvædet er ”Der bor en bager på Nørregade.” Så ufattelig, at den fortjener en Youtube-søgning. I undervisningen præsenteres Danmark som det forjættede land med SU, efter- og højskole. Men ud over at være forjættet, er det også et land for jætter. De nordiske guders fjender. En del af myten om altings oprindelse, men også et konstant irritationsmoment, der vil lede til verdens undergang. Man må træde varsomt, når man kommer som

”ekspert fra Syd”.

Serien er interessant, fordi den viser jættesiden. Både vi og de skal måske se hinanden for, hvad vi er, frem for tivoli- og fantasy-seringen. Syndefaldet er indtruffet. Nu tegner sig en fremtid, hvor de nordiske lande skal mødes som ligemænd. Og det er måske her, Danmark skal vågne op.

I min tid i Island, har jeg oplevet, at forholdet er ulige. På islandsk står de oldnordiske vokaler klart frem, mens vi snapper endelserne. I serien får undercoveragenten Kasper en kartoffel så dybt i halsen, at han nærvæd kvæles. En stående og berettiget vits om dansk udtale. Islændinge får stoppet dansk kultur ned i kæften som en kogt kartoffel. Kvælning kan forekomme. Imens har vi glemt alt om dem. I det dansk-islandske projekt arbejder vi især med mundtlighed, som der ikke er tradition for i det islandske skolesystem. Etymologisk kommer ordet myndighed fra mund. At tale er at vise sin vilje. Danskere larmer, har jeg hørt islændinge sige. Danska Konan giver os anledning til at lytte.

I *Folkeskolen* d. 17/2 begrundet tre grønlandske dansklærere elevernes manglende motivation til at lære danske med en ubalance i rigsfællesskabet. Heldigvis opprioriteres rigsfællesskabet og nabosprog i det danske uddannelsessystem: Grundskolen skal haverigsfællesskabsuge, flere studieture til nabolande, og gymnasiet læse færøske og grønlandske forfattere. Men hvor er Island?

Hvis vi fortsat ønsker en fælles have i nord, må alle grave, så og vande. Jeg vil foreslå, den prydes af vilde blåbær. De trives både på flade sletter og i høje fjelde med en enorm modstandskraft og spredning. Jorden skal være sur, så det gør ikke noget, hvis fortiden har budt på konflikt. Til gengæld kan ingen busk stå alene, for de må befrugtes af hinanden for at sætte bær. Man høster som man sår, siger et slidt idiom. Og blåbær er næringsrige som få.

Denne danske kvinde glæder sig til at følge den danske modtagelse, når serien vises på DR. Måske åbnes vores øjne endelig for Island.

